

ELS MECANISMES DEL CANVI CULTURAL

Les cultures són organismes vius: com a tal, neixen (per ex. Catalunya va néixer fa mil anys), viuen, influeixen sobre altres cultures i, fatalment, moren (com l'Imperi romà, per exemple). En tant que organismes vius, les cultures canvien: evolucionen i es transformen tant per adaptar-se al medi ambient físic com per fer-ho també als canvis històrics i tecnològics.

Una cultura que no canviés al llarg del temps estaria, senzillament, morta. En totes les cultures coexisteixen elements "conservadors", de continuïtat (especialment alguns símbols) i "innovadors", de discontinuïtat i innovació, que han de relacionar-se conflictivament, formant el que Ramon Alcoberro (1983) denominà "desordre cívica". Si fallen algun d'aquests dos elements, una cultura està en perill de desaparició.

En totes les cultures hi ha transmissió cultural, de manera que les informacions culturals es passen verticalment (de pares a fills) i horitzontalment (entre individus de la mateixa generació). Però la mateixa transmissió ja implica una forma de selecció dels materials, i per tant, enceta un canvi cultural.

D'una manera més estricta, **són possibles quatre estratègies bàsiques per tal que es produeixi un canvi cultural:**

Mutació cultural: és un canvi sobtat, molt radical, generalment produït per la introducció d'una nova tecnologia que afecta tots els nivells d'una civilització: la Revolució Industrial al segle XIX i l'extensió de la Societat de la Informació des de finals del segle passat són mutacions culturals que afectaren tothom amb més o menys intensitat. Amb independència que hom ho vulgui o no de manera conscient, les mutacions transformen el contingut de les cultures d'una forma global.

Deriva cultural: és la situació en què una cultura anteriorment prestigiosa o molt extensa es trenca en fragments diversos i subgrups culturals; un exemple podria ser la caiguda de l'Imperi romà i la fragmentació del llatí. La deriva cultural és una conseqüència de l'aïllament.

Substitució cultural – Aculturació: és la pèrdua d'una cultura com a conseqüència, generalment, de la seva decadència política i militar. Els continguts d'una cultura es transvasen a l'altra, fins que la més feble s'extingeix. La substitució cultural té sempre un caire d'imposició i es divideix en "**dura**" (quan es fa mitjançant la violència genocida, com la que van exercir els espanyols a Amèrica del Sud en la seva conquesta, o la que va intentar Franco a Catalunya l'any 1939) i "**tova**" (quan la pròpia cultura autòctona provoca el rebuig de les élites, que la troben poc refinada i la perden –o s'autoodien per formar part d'un grup minoritari: és el cas de la pressió nord-americana sobre les cultures europees; fer el Pare Noel per comptes dels Reis, convertir la Castanyada en "Halloween" o no usar la llengua pròpia són exemples d'aculturació tova). L'aculturació té a veure amb el mecanisme psicològic de la fascinació: de la mateixa manera que els "rics i famosos" són fascinants per als "pobres i desconeguts", també les cultures potents fascinen les d'àmbit més restringit. És una forma d'alienació.

Selecció cultural: és el canvi més "orgànic", en què una cultura agafa préstecs de les altres en la mesura que li són útils per resoldre els seus propis problemes i els adapta creativament, de forma racional. A diferència de les mutacions, l'evolució cultural és lenta i dirigida pels propis membres del grup –no imposada.

Text elaborat per Júlia TORRES CANELA i Ramon ALCOBERRO